

NYHEDSBREV

Nr. 6 – 2019

Projekt 2020

– om et Hereford avlerpar og dets målrettede avlstilag

Tekst og fotos: Mogens Stendal

Mail: mogens.stendal@outlook.dk

Jytte og Henning Have ejer Nordbæk Hereford ved Egtved. Parret er fælles om alt vedrørende ejendommen og besætningen, som de har sunde og altid velgennemtænkte målsætninger for. De er bestemt tilfredse med dyrenes kvalitet i deres nu-

værende besætning på knap 80 dyr, men parret vil fortsat gerne produktudvikle Nordbæk Hereford og derved også bidrage til Herefords kvaliteter og fortsatte fremgang herhjemme. Helt aktuelt har de importeret 23 embryoner fra et af de dominerende herefordlande, Canada. De kalder det Projekt 2020.

Ting ta'r tid

Inden udgangen af maj 2019 har Jytte & Henning Have fået ilagt 23 Hereford embryoner fra Canada i røde malkekvægskvier på Fyn. Det er et af de indledende steps i Projekt 2020.

Forinden har parret haft mange overvejelser og gjort mange forberedelser. De har styr på alt det indledende. Detaljerne om, hvad der skal ske i projektet de kommende år, er også gennemtænkt og på plads. Så lige nu er det bare at vente tålmodigt på ET-kalvene...

Multikunstneren Piet Hein sagde for år tilbage: Husk de tre T.T.T.: Slid, men vid: Ting Ta'r Tid.

Han har sikkert haft kvægavl i tankerne. Kvægavl tager tid.

Når de canadiske kalve kommer til verden i foråret 2020, kommer der til at stå Nordbæk foran deres navne. Kalvene vokser til, og om føje år er nogle blevet til køer, mens andre helt sikkert er blevet til avlstyre – nogle af dem i andre besætninger.

I Jytte og Henning Haves avlsarbejde er køerne det vigtigste. En god ko leverer altid en god kalv. Altid – og det uanset kalvens far. Sådan er det bare, mener Henning Have.

Dansk-canadierne er velkomne

Kvægbrugets og landbrugets organisationer klapper sikkert i hænderne, når de hører om Projekt 2020. Hos organisationerne er der ingen svinger i valsen: Import af embryoner og sæd er det eneste rigtige, når kvægavlere ønsker nyt blod fra udlandet. Derimod er enhver import af levende dyr ugleset.

Ved import af levende dyr er risikoen for, at der kan følge smitsomme sygdomme med alt, alt for stor. Guderne forbyde det, men skulle det ske, vil en række lande med øjeblikkelig virkning og uden varsel lukke for import af fødevarer fra Danmark med uoverskuelige, økonomiske konsekvenser til følge – for landbruget, for samfundet.

Norbæk Hereford

Jytte & Henning Have

Norbækvej 17, 6040 Egtved
Tlf. 6162 2300; www.hhave.dk
E: hh@hhave.dk; jh@hhave.dk

- 25-30 moderdyr; 80 dyr i alt
- 150 hektar
- Ingen ansatte i landbruget
- Entreprenørvirksomhed
 1. Start 2003
 2. Vognmandsforretning og grusgrave
 3. Laver alt, fra veje, kloaker mm. til kystsikring
 4. 150 ansatte.

Henning Have A/S tager pusten fra én

Indtil slutningen af 1990'erne havde Jytte og Henning Have en ejendom med lidt kødkvæg – krydsninger og Hereford, ved siden af deres lønnede jobs.

For en snes år siden solgte de det hele og flyttede til byen for at hellige sig familien med dengang tre mindreårige børn, samt opstarten af den entreprenørvirksomhed, som i hæsblæsende tempo er blevet til en sværvægter af et firma, Henning Have A/S.

Det startede med nogle få maskiner og bare tre medarbejdere. I dag er der 150 ansatte og en maskinpark, der tager pusten fra de fleste. Den omfatter blandt andet 16 lastbiler, 28 gummigeder, 62 gravemaskiner, 19 tromler, en hel række firmabiler og meget andet. Henning Have A/S har fysisk til huse i Vejen med en årlig omsætning på den anden side af 200 mio. kroner.

Nordbæks stuehus rejser sig "lige i midten". Til begge sider er der flotte produktionsbygninger. Tilsammen udgør bygningskomplekset en fuldendt helhed, og i helikopterperspektiv ser man de gennemførte, lige linjer for hele ejendommen. Dette er noget, enhver arkitekt med smil i blikket vil kunne nikke anerkendende til.

Til venstre i billedet ses konturerne af nogle af staldene, der huser kreaturerne, to rideheste, megastore Orpington-høner samt en kanin-familie, som fornøjer de foreløbigt fire børnebørn. Til højre tilsvarende bygninger til landbrugets maskinpark, inklusive en stor hal med Henning Haves passion, nemlig en lang række af gamle Bukh-traktorer, som han selv har sat i stand og shinet op. Der er vist 12 Bukh-traktorer. Der er også et velevkiperet værksted. Henning skal jo have noget at få weekenderne til at gå med... I et rum i en af bygningerne er indrettet et mini-slagteri, hvor fru Jytte håndterer krondyr og andet vildt, som Henning skyder. Han er nemlig en passioneret jæger, hvad de mange og ret så store jagttrofæer i stuehusets hall vidner om.

Både Jytte og Henning Have arbejder i firmaet på fuld tid – godt og vel, endda – samtidig med, at de ene to passer Nordbæk Herefords 80 dyr og

ejendommens 150 hektar. Et hurtigt blik på deres arbejdskalender er også nok til, at man mister pusten. Henning er direktør for det hele, mens Jytte er HR-ansvarlig (personale) og den, der får styr på alle nedgravede "ledninger", inden gravemaskinerne går i gang.

Om morgenen i vinterhalvåret har de begge cirka en ½ time i stalden, inden de lidt før klokken 7 sætter kursen med kontoret i Vejen. På en normal dag er de hjemme igen efter klokken 17. Så venter der begge et par timers arbejde med og omkring dyrene, inden den står på aftensmad med mere.

Det er aldrig en sur tjans for parret at skulle i stalden efter en lang dag i firmaet, selv om det indimellem godt kan være en udfordring at få enderne til at nå sammen – sådan rent tidsmæssigt.

Henning Have: "Vi har ikke tid til *ikke* at have dem. Vi kan ikke undvære dyrene, og dyrene gør, at vi begge afstresser utroligt meget."

Derfor blev det Hereford

I princippet kunne valg af race til Nordbæk være blevet en "hvilken som helst race" – måske?

"Men Hereford'erne er bare så frygteligt kønne. Og så passer de ind i naturen. Dertil kommer racens gode temperament og de nemme kælvninger. To egenskaber, som det er afgørende at holde fast i," siger Have'rne.

Tidligere hed det sig, at Hereford'erne var for fede; men racen er de senere år produktudviklet til, at kødet har lige netop den fedtmarmorering, som bliver værdsat af alle, der gerne vil have en mør bøf med smag i. – "Vi producerer kødet, som dagens og morgendagens forbruger vil have," mener Henning Have.

Detaljerne i Projekt 2020

Jytte og Henning Have tog til Canada for i 30 graders frost selv at udpege deres foretrukne donorhundyr. De lavede skylleaftaler med ejerne af fire køer, som i den grad lever op til deres krav. I alt er det blevet til 23 embryoner. Fem forskellige tyre bliver fædre til ET-kalvene.

Have'rne regner med, at Projekt 2020 giver dem 12-15 ET-kalve, med 6-8 stk. af hvert køn. For dem er kviekalvene de vigtigste, og der bliver til

strækkeligt med kalve af hvert køn til, at de med egne øjne kan se forskel i kalvenes kvalitet. De arbejder så videre med de bedste.

De forventer ikke, og målet er ikke, at ET-kalvene skal være dyrskuevindere. Men næste generation... vent bare og se.

De drægtige recipienter kommer hjem til Nordbæk i forsommeren 2019. De skal gå på én og samme mark, og kun dem. Lige sådan den kommende vinter på stald. Rugemødrene kommer til at gå i ét og samme staldafsnit, og kun dem. Efter kælving kommer Projekt 2020-dyrene, røde køer og ET-kalvene, til at gå i én og samme græsfold, og kun dem. Dog sammen med en Hereford-tyr. Når ET-kalvene bliver fravænet i efteråret 2020, bliver de drægtige, røde køer solgt til en mælkeproducent, der gerne vil købe dem. – Jo, jo, der er skam styr på alle detaljerne i Projekt 2020.

ET-kalvene kommer efterfølgende fortsat til at gå sammen, men nu uden rugemødrene. Have'rne synes, det er altafgørende ikke at stresser dyrene. I en flok dyr er der altid en rangorden, og det vil stresser dyrene at skulle finde sin plads i hierarkiet, hvis de bliver sat sammen med "fremmede" dyr.

Normalt er der ingen hjemme på Nordbæk, når en ko skal insemineres. Lige inden for døren i kostalden står en spand med kraftfoder. Inseminøren fordeler en skovfuld langs foderbordet, hvor køerne for længst har lugtet luntten, så inseminøren kan låse fanggitteret. Han inseminerer koen i brunst og slipper alle køerne fri igen. Det er faktisk smart med sådan en flink, selvhjulpne inseminør.

Og hvad regner Have-parret så med at få ud af Projekt 2020?

Se blot her:

- Ny genetik (blodfornyelse) til Nordbæk Hereford (og til Hereford i Danmark (?))

- Robuste køer med høj mælkeydelse og mere kødfylde
- I efterfølgende generationer at fremavle dyr, der ikke alene produktionsmæssigt gør det godt, men som også på dyrskuerne gør sig fordelagtigt bemærket.

Og så er Projekt 2020 en udfordring og en vedvarende kilde til endnu større entusiasme i arbejdet og omgangen med Hereford'erne.

Strategier for alting

Alt på Nordbæk er gennemtænkt og planlagt. Jytte og Henning Have er fælles om alting, men alligevel med hver deres arbejdsopgaver i stald og mark. Entreprenørfirmaet har en imponerende maskinpark, men det har landbruget bestemt også, og de håndterer begge de store traktorer og redskaber med den største selvfølghed.

Maskinstationen tjener ingen penge på Nordbæk. Ejerne klarer nemlig selv markarbejdet – jordbearbejdning, såning, sprøjtning og høst – det hele. De holder begge fem ugers ferie. En uge på Landsskudet, resten fordelt til markarbejdet om foråret, i høsten og om efteråret. De dyrker og bjærger selv al foderet til dyrene og har desuden salgsafgrøder som maltbyg, rug og vinterbyg.

Græsfoldene er naturligvis solidt indhegnede, og mellem foldene er anlagt en sti ud i den flotte, kuperede natur. Stien er godt og vel 1.5 meter bred og i alt 4,3 km lang. I sommerhalvåret starter fru Jytte den store plæneklipper en gang om ugen og slår stien, så den altid er velfriseret.

Sti i kostalden

Alle køer og kvier kælder i december eller januar. Det er på flere måder et godt tidspunkt. Der er intet markarbejde og dermed bedre tid til at følge med i kælvingerne. Til det har de god hjælp af et videokamera, der er tændt 24/7 i sæsonen. Både Jytte og Henning får aktuelle videobilleder ind på deres mobiltelefon og deres pc, så de kan konstatere, at alt kører planmæssigt. Ellers kan en af dem hurtigt smutte hjem, hvis en ko en sjælden gang ser ud til at kunne bruge en hånd.

Kælvkvierne går i en afdeling for sig. De skal nemlig ikke kanøfles af deres lidt ældre medsøstre. Ved udbinding blandes unge og ældre køer.

Nogle marker er til køerne med en kviekalv og andre til dem, der har fået en tyrekalv. Så er kalvene sorteret efter køn.

Hvordan så med Projekt 2020-kalvene? Bare rolig, det er alt sammen gennemtænkt og planlagt. Skal ET-kalvene blandes med de andre kalve? Selvfølgelig ikke! De får deres egne Projekt 2020-folde og deres egne Projekt 2020-staldafsnit i vinterperioden.

Nordbæk Hereford har alle dyr på stald i vinterperioden; men om sommeren græsser de blandt andet i disse natur-skønne omgivelser – lige på den anden side af stuehuset.

Reproduktionen på Nordbæk er stort set 100 procent inseminering. Henning nyder insemineringsperioden, hvor parret lige er en tur i kostalden inden sengetid for at tjekke brunster. De seneste fem år har de dog haft god hjælp af Heatime®, der er et elektronisk apparat, og hvor en transponder om halsen registrerer koens aktivitetsniveau og dermed afslører en brunst, eller én, der er på vej.

Lige som der rundt om markerne er en sti, er der langs væggene i ko-afsnittet også en – godt en meter bred sti/gang – så man tørskoet kan komme hele vejen rundt om køerne. Gangen fungerer også fint, når kolleger eller andre kommer på besøg i ”opvisningsstalden”.

Velopdragne børn

I vinterhalvåret får dyrene en fuldfoderblanding, som indeholder alt det, dyrene har brug for. Mens køerne æder, er de fikseret i fanggitteret i cirka en ½ time. Men ellers er der dybstrøelse i boksen, hvor der også er en mindre afdeling, hvor kun kalvene har adgang (kalveskjul).

Mens køerne står i fanggitteret, kører Henning en halmballe ind i boksen med, når der skal strøs.

For at kalvene ikke skal stå i vejen eller smutte ud, har Jytte opdraget dem. Hun klapper bare syv-ti gange i hænderne, og wupti: Alle 20 kalve suser ind i ”børneafdelingen”, hvor hun så lukker for dem, mens Henning strør færdig.

Mælk i avlsarbejdet

Mælk er den vigtigste egenskab i avlsarbejdet på Nordbæk.

Vejning af alle kalve ved 200 dage afslører ubarmhjertigt de dårlige malkere. Henning Have udsteder straks en enkeltbillet ud af besætningen til køer, der malker for lidt.

I avlsarbejdet får *mælk* 70 procent af opmærksomheden, *lette kælvninger* får 20 procent, mens de sidste 10 procent går til eksteriør.

Største oplevelse med Hereford

Begge kan fortælle om mange gode oplevelser med Hereford’erne.

På dyrskuerne er det altid Jytte, der trækker og præsenterer Nordbæk-dyrene, mens Henning står ved ringside og følger slagets gang. Når et Nordbæk-dyr så vinder en af de helt store konkurrencer – og det sker faktisk af og til – så styrter en tydeligt begejstret, lettet og glad Henning Have ind i bedømmelsesringen. Hen til fru Jytte, som han krammer og så let som ingenting løfter højt op i vejret i lutter begejstring. Det er faktisk befriende at se, at også rigtige mænd står ved deres følelser og giver dem frit løb.

For Jytte Have står interbreed-konkurrencen ved Landsskuet i Herning 2018 som den største oplevelse til dato. Tyren Nordbæk Mauser havde fået prædikatet *Bedste Herefordtyr* og deltog derfor sammen med godt en halv snes andre racevindere i Interbreed-konkurrencen på Landsskuets sidste dag.

På et tidspunkt pegede dommerpanelet på fem af tyrene, som så skulle deltage i den afsluttende finale. Mauser var en af dem, og han fik en fornem tredjeplads. Men dette at blive udtaget til selve finalen var for Jytte Have den ultimative, vildeste oplevelse til dato.

Henning Haves største oplevelse er mere overordnet – og statisk.

”At jeg kan få lov til at dele en fælles interesse for Hereford med Jytte, og at vi kan gøre alting omkring dyrene sammen, er et privilegium,” medgiver Henning Have. Det er det daglige arbejde med dyrene på bedriften, det er på dyrskuerne og forberedelserne forinden. Det er at være med i et efterhånden megastort netværk herhjemme og i udlandet. Det er at kunne gøre og opleve alt dette sammen. Det er at kunne dele glæder og eventuelle sorger – sammen.

Så bliver vi stolte

”Vi oplever, at mange har lyst at komme på Nordbæk for at se vores dyr. Det gør os ydmyge, det gør os stolte,” siger Have’rne samstemmende.

”Det gør mig simpelthen så glad, at Jytte og jeg har alt dette og kan gøre tingene sammen. Det er en stor oplevelse og er med til at gøre mig til et helt menneske,” funderer Henning Have.

”Vi er glade for af at kunne sælge gode avlsdyr til andre avlere, og vi er stolte, når en køber vender tilbage for at købe igen. Og så glæder det os oprigtigt, når køberne har succes med deres dyr fra Nordbæk Hereford.”